

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут права
Кафедра земельного та аграрного права
Кафедра екологічного права
Кафедра трудового права та права соціального забезпечення
Центр проблем імплементації європейського соціального права
Відділення екологічного, господарського та аграрного права Національної
академії правових наук України
Інститут агроекології і природокористування НААН України
Громадська організація «Трудові ініціативи»
Благодійний фонд «Соціальний добробут»

АГРАРНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Тези доповідей учасників
Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції
до 10-річчя створення однойменних кафедр
(12 березня 2021 р.)

**За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України
Іншина М.І.**

**За редакцією
доктора юридичних наук, професора, члена кореспондента
НАПрН України В.В. Носіка,
кандидата юридичних наук, доцента Т.Г. Ковальчук,
кандидата юридичних наук, асистента М.Б. Мельник**

УДК 349.2 (477) (043.2)

А 25

А 25 Аграрне, земельне, екологічне, трудове право та право соціального забезпечення: здобутки та перспективи розвитку в Україні: тези доповідей учасників всеукраїнської дистанційної наук.-практ. конф. до 10-річчя створення однойменних кафедр (м. Київ, 12 березня 2021 р.) / за заг. ред. проф. Іншина М.І., за редакцією проф. В.В. Носіка, доц. Ковальчук Т.Г., ас. Мельник М.Б. – Київ : Освіта України, 2021. – 516 с.

ISBN 978-617-7993-66-6

Укладачі: А.В. Іваницький, М.Б. Мельник, І.С. Сюйва, Т.П. Шоха

У збірнику розміщено тексти наукових доповідей, присвячених дослідженню теоретико-правових засад розвитку науки екологічного, земельного, аграрного, трудового права та права соціального забезпечення. Для фахівців, які працюють у вищезазначених галузях, науковців, викладачів вищих навчальних закладів та аспірантів.

Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

УДК 349.2 (477) (043.2)

ISBN 978-617-7993-66-6

© Колектив авторів, 2021

Новіков Денис Олександрович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
і трудового права імені проф. О. І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

ВИКОРИСТАННЯ ГЕРМЕНЕВТИКИ ДЛЯ УНИКНЕННЯ «ПЕРЕДРОЗУМІННЯ» ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ СУЧАСНИХ ТРУДО- ПРАВОВИХ ЯВИЩ

Дослідження правових явищ на сучасному етапі розвитку науки трудового права через ускладнення соціально-економічних відносин, які детермінують трансформації у категоріальному апараті, потребує використання нетрадиційної методології пізнання. Однією із таких нетрадиційних методологій пізнання сучасних трудових явищ є герменевтика. Слово «герменевтика» походить із давньогрецької мови від дієслова *hermenetikos*, що у перекладі означає інтерпретувати, пояснювати, відображати, а також від іменника *hermeneia*, який перекладається як інтерпретація. Герменевтичний спосіб розуміння заснований на проникненні не лише в зовні виражений (об'єктивний), але й у суб'єктивний світ, коли тлумачення здійснюється з урахуванням позицій інтерпретатора та індивідуальних особливостей мови автора.

Герменевтика у дослідженні правових явищ спрямована на усвідомлення правової дійсності в цілому, а не тільки на розуміння сутності позитивних правових приписів, зафіксованих у законодавстві. Означене є дуже важливим на сучасному етапі розвитку трудових відносин, коли в теорії трудового права та практиці ринку праці з'являються нові категорії, котрі потребують не лише формально-логічного осягнення, але й з'ясування їх сутнісного смислу. Такою новою категорією є «гнучкість». Особлива значимість цієї категорії проявляється у вимогах Угоди про асоціацію, укладеної між Україною та Європейським Союзом, де у ст. 420 йдеться про необхідність поєднання гнучкості та захищеності при регулюванні трудових відносин. Теоретичне осягнення «гнучкості» повинно привнести ясність у цю нетипову категорію для трудового права. Застосування засобів герменевтики для вивчення цього явища передусім потрібне для відмежування реального смислу «гнучкості» як правової категорії від стереотипів та зловживань так званого «передрозуміння», завчасного неприйняття нової конструкції через певні традиційні забобони класичного трудового права при збереженні нейтрального відношення.

Передусім треба відмовитись від забобонів як фільтрів «передрозуміння». Так, неодмінним елементом будь-якої герменевтичної процедури є забобони суб'єкта-інтерпретатора, закріплені в його особистому досвіді, що у цьому випадку можна вести до набору базових світоглядних установок і моделей поведінки й психоемоційних реакцій. Певний набір забобонів, є в кожній людині і служить своєрідним фільтром і читацьким контекстом, через який проходить текст при прочитанні.

Як приклад, можна навести характеристику «гнучкості», яку надає Т. Парпан: «тенденції сучасного ринку праці вимагають від трудового законодавства більшої гнучкості для суб'єктів трудових правовідносин. Саме флексибілізація трудових правовідносин – це той напрям розвитку трудового законодавства, який на сьогодні має стати найбільш перспективним та бажаним, і який допоможе оптимально поєднати економічну ефективність та соціальний прогрес» [1, с. 167]. У даному тексті відсутня аргументація відносно висновку про позитивні наслідки щодо посилення гнучкості регулювання трудових відносин. При цьому можна побачити власне відношення автора до предмету дослідження, в якому виражена думка про можливість безболісного поєднання ринкових інструментів та соціальної складової трудового законодавства.

Або навпаки автор цих тез доповіді у статті, присвяченій проблематиці гнучкості у трудовому праві, писав, що «гнучкість не може бути поставлена у служіння економічним інтересам окремих сил міжнародного капіталу. Для трудового права у сучасних умовах важливе збереження впливу на правове регулювання у сфері праці на засадах свободи та справедливості, що передбачає забезпечення у нормах права загальнонародного інтересу» [2, с. 201]. Треба визнати, що з точки зору герменевтичних засобів дана позиція також сповнена «передрозуміння» через визнання певних ціннісних орієнтирів науки трудового права, а не дослідження явища. Крім того, адресованість такої статті певній аудиторії, що знається у проблемах трудового права створює додаткові заботи до реального розуміння написаного. Себто науковець з трудового права зовсім по-різному буде сприймати ту ж статтю про гнучкість регулювання трудових відносин, ніж вчений-цивіліст. Водночас перед прочитанням тексту можна спробувати налаштувати процес майбутнього розуміння через рефлексію власних установок та вибір операційних установок, виходячи з яких планується інтерпретувати текст. Це називається вибором між герменевтикою довіри та герменевтикою підозри. Людині, схильній довіряти написаному, буде непросто «увімкнути» установку на сумнів і критику, але це цілком можливо. Крім того, можна перебороти недовіру до конкретних джерел, зібрати додаткову інформацію про текст, що також буде служити базою для розуміння. Ефективним прийомом у герменевтиці може бути як створення спеціального контексту перед початком роботи, так і навпаки, виключення тексту з його історичного та генетичного контексту для того, щоб заботи інтерпретатора не заважали виявленню нових сенсів у тексті. Наприклад, особисте неприязнь до автора тексту може перешкодити знайти у ньому здоровий глузд, а думка про те, що цей текст написаний у минулу епоху – актуальність для сучасності.

Як бачимо, використання не лише класичного методологічного апарату, але й таких нетипових для вітчизняної юридичної науки засобів як герменевтика, може створити фундамент для уникнення «передрозуміння» при дослідженні сучасних трудо-правових явищ, сформувати дослідницьке поле для винайдення універсальних підходів до регулювання трудових відносин, не

обтяжених доктринальними забобонами або стереотипами щодо всемогутності ринкової економіки.

Список використаних джерел:

1. Парпан Т. Флексибілізація трудових правовідносин в Україні: очікування та реалії. Вроцлавський-Львівській юридичний збірник. 2019. Вип. 10. С. 159-170.

2. Новіков Д.О., Жукова А.І. Феномен гнучкості трудового права у соціальній філософії. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2014. Вип. 2. Ч. 2. С. 194-202.

Пижова Марина Олександрівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Інституту права
Київського національного університету
імені Ярослава Мудрого

СПРАВЕДЛИВА ОПЛАТА ПРАЦІ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ

В умовах економічної кризи, нестабільності соціально-політичних відносин держава відіграє надважливу роль у забезпеченні балансу інтересів різних верств населення. Особливо це стосується трудових відносин, адже виходячи із змісту статті 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Водночас, ані Основний закон держави, ані спеціальний Закон України «Про оплату праці» не містить жодної згадки про справедливу оплату праці, маємо тільки таке положення, що кожен має право на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Враховуючи це, ми маємо розуміти, що державі відводиться особлива роль у цьому питанні, оскільки Україна визнала себе соціальною, правовою державою. Однак ми маємо констатувати, що про недовіру механізмів державного регулювання інституту оплати праці.

Пошуком шляхів ефективного державного регулювання заробітної плати займаються вчені різних країн вже протягом двох століть. Критерієм ефективності цього механізму вважається баланс суспільних і особистих інтересів. А. Сен-Сімон і його послідовники для узгодження цих інтересів пропонували абсолютизувати роль держави у вирішенні даної проблеми, тим самим повністю заперечували необхідність використання ринкового механізму регулювання оплати праці [1, с. 223].

Ш. Фур'є вважав, що в основі регулювання заробітної плати повинні лежати добровільність і забезпечення мінімально гарантованого рівня життя для всіх. На думку Фур'є, така організація оплати праці підвищує рівень мотивації. Покладаючись повністю на добровільність, Фур'є заперечував роль